

Correctievoorschrift HAVO

2025

tijdvak 1

geschiedenis

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Vakinhoudelijke argumenten moeten afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijke publicaties.
- 2 Als bij een vraag één van de 'kenmerkende aspecten' wordt gevraagd, moet in het antwoord de tekst daarvan zijn opgeschreven of dat deel ervan dat relevant is voor de beantwoording van de vraag (er zijn kenmerkende aspecten die uit meerdere onderdelen bestaan).

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

4, 3, 6, 5, 2, 1

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Vroegmoderne tijd

2 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de beschrijving blijkt dat de Portugese ontdekkingsreizigers erachter komen dat ze niet voldoende weten van de gewoontes van de (hoogstaande) cultuur in India / dat ze niet voldoende op de hoogte zijn van de rijkdom van andere culturen (waardoor hun wereldbeeld verandert), 1
- omdat ze (een van de volgende): 1
 - eerst de huisbediende/wali ervan in kennis moeten stellen (als ze iets aan de koning willen brengen).
 - te horen krijgen dat zelfs arme handelaren niet zulke armoedige geschenken zouden aanbieden.
 - te horen krijgen dat de koning alleen goud als geschenk zal accepteren.
- Je vindt dat de bron betrouwbare informatie bevat omdat Velho de gebeurtenis beschrijft in een reisverslag dat hij voor zichzelf bijhoudt (zodat hij geen reden heeft om onwaarheden te beschrijven) / omdat Velho ook zaken opneemt die geen gunstig beeld schetsen van de Portugezen / omdat Velho een beschrijving geeft van een gebeurtenis waarvan hij zelf getuige is. 1

Opmerking

Alleen als in het antwoord bij de eerste deelvraag op juiste wijze wordt uitgelegd dat de beschrijving aantoont dat de reis bijdraagt aan het veranderen van het wereldbeeld, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

bij 1:

- De schutters moeten hun stad beschermen tegen (de dreiging van) de Spaanse troepen (of een juiste omschrijving hiervan). 1
- zodat de schutterijen zich na 1580 met de door Bontemantel genoemde wapens laten afbeelden. 1

bij 2:

- Ook hebben burgers voldoende geld / interesse voor kunst, 1
- wat verklaart dat Bontemantel beschrijft dat de meeste afgebeelde schutters geen officier zijn / dat de leden van de schutterijen zelf betalen voor de schilderijen / dat de schilderijen door de belangrijkste meesters (schilders) worden gemaakt. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord een juist argument bevat voor (bij de eerste deelvraag) de invloed van het conflict in de Nederlanden en (bij de tweede deelvraag) de invloed van de culturele en economische bloei van de Republiek op het schilderen van schuttersstukken, wordt telkens 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

4 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

bij 1:

- Stevin sloot aan bij 'het begin van wetenschappelijke belangstelling'/'de wetenschappelijke revolutie' omdat hij zelf experimenten/onderzoek deed. 1

bij 2:

- Stevin sloot niet aan bij de 'heroriëntatie op de klassieke oudheid' omdat hij specifiek de Nederlandse taal geschikt vond voor kennisoverdracht / zijn lessen niet gaf in het Latijn/Grieks. 1

Opmerking

Als het antwoord op een deelvraag alleen een kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit de tekst onder het portret blijkt dat de Engelsen de inheemse vorst erkennen als keizer/prins / dat de relatie tussen de inheemse bevolking en de Engelsen goed is / dat de Engelsen nog gebruikmaken van de inheemse naam van Virginia (wat past bij de beginfase van de Engelse aanwezigheid). 1
- Met dit portret laat de Virginia Company zien dat de inheemse bevolking beschaafd/niet angstaanjagend is / dat het leven in de kolonie lucratief is (zodat nieuwe kolonisten geïnteresseerd raken), 1
- door (een van de volgende): 1
 - te vermelden dat Mataoka met een Engelsman is getrouwd.
 - te vermelden dat Mataoka gedoopt is in het christelijk geloof.
 - Mataoka af te beelden met rijke / Engelse kleding.

Opmerkingen

- Als in het antwoord bij de eerste deelvraag wordt ingegaan op het jaartal 1616, wordt geen scorepunt toegekend (omdat dit gegeven niet in de tekst onder het portret staat).
- Alleen als bij de tweede deelvraag het antwoord een juiste uitleg bevat waardoor het portret nieuwe kolonisten kan interesseren, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

6 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De kolonisten verzetten zich met het argument dat ze geen belasting wilden betalen omdat zij geen (politieke) vertegenwoordiging hadden (in Groot-Brittannië) / met het argument 'no taxation without representation'. 1
- Het Britse bestuur kwam onder druk te staan door boycotten omdat hiermee de Britse economie werd getroffen / omdat door acties zoals deze mogelijk andere kolonisten geïnspireerd zouden raken om ook te protesteren tegen het Britse bestuur. 1
- Penelope Barker vond dat ook vrouwen/mensen het recht hadden te protesteren/zich te verzetten tegen het beleid van de koning (wat past bij het idee dat bepaalde rechten aangeboren/onvervreemdbaar zijn). 1

Opmerking

Als in het antwoord bij de derde deelvraag alleen een natuurlijk recht wordt genoemd zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het beleid past bij verlicht denken omdat Catharina de Grote zich wil inzetten voor het welzijn van haar volk / uitgaat van rationeel optimisme, 1
- omdat uit de brief blijkt dat Catharina de Grote (een van de volgende): 1
 - wil voorkomen dat haar onderdanen ziek worden.
 - verwacht dat variolatie tot verbetering van de gezondheid van het volk zal leiden.
 - medische wetenschap wil inzetten ter bevordering van de volksgezondheid.
- Het beleid van Catharina de Grote past bij absolutisme omdat zij zonder inspraak van anderen voor het hele land een bevel uitdoet / een beslissing neemt, 1
- omdat uit de brief blijkt dat Catharina de Grote (een van de volgende): 1
 - de graaf opdraagt te zorgen voor een landelijke variolatie.
 - beveelt dat elke provinciestad woningen moet bouwen als verblijf.

Opmerking

Alleen als het antwoord een juiste uitleg bevat over dat het beleid past (bij de eerste deelvraag) bij het verlicht denken en (bij de tweede deelvraag) bij het absolutisme, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

Moderne tijd

8 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Het uitgangspunt in het rapport past bij 'de moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie' / 'de industriële revolutie die in de westerse wereld de basis legde voor een industriële samenleving', omdat je uit het rapport kunt opmaken dat de kolonie ondergeschikt was aan Nederland / dat de kolonie gebruikt werd (voor grondstoffen voor de industrie) door Nederland. 1
- Het uitgangspunt in het rapport past bij 'de opkomst van de politiek-maatschappelijke stroming nationalisme'/'de moderne vorm van imperialisme (die verband hield met de industrialisatie)' omdat hieruit blijkt dat de regering Nederland belangrijker vond dan de kolonie / dat de kolonie moest bijdragen aan het machtiger worden van Nederland. 1

Opmerking

Als het antwoord alleen een kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
9	maximumscore 3 Kern van een juist antwoord is:	
	Het idee dat Prince zou zijn gered door Britse abolitionisten bevestigde het zelfbeeld van de Britten dat ze superieur waren / dat zij de wereld beschaafden (zoals door het redden van een slaafgemaakte).	1
	De titel benadrukte dat dit een autobiografie zou zijn / dat Strickland een ooggetuigenverslag had geschreven.	1
	De interesse nam toe door de discussie over het verbod op slavernij (dat in 1833 werd aangenomen).	1
10	maximumscore 2 Kern van een juist antwoord is:	
	Met de Factory Acts worden de werktijden (voor kinderen) verkort.	1
	Uit het verslag blijkt dat er controle plaatsvindt in fabrieken (door de inspecteur/chirurg) om ervoor te zorgen dat de afspraken van Factory Acts worden nageleefd / dat er straffen moeten worden uitgedeeld aan fabrikanten die kinderen (te) lang laten werken.	1
11	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	De fabrieksinspecteur benadrukt de betrouwbaarheid van zijn waarnemingen door aan te geven dat hij zelf onderzoek heeft gedaan / dat hij zich niet op één waarneming heeft gebaseerd / dat zijn bevindingen worden bevestigd door een betrouwbare ooggetuige,	1
	- door te schrijven dat (een van de volgende): – hij alle jongens dezelfde vraag heeft gesteld (en steeds hetzelfde antwoord kreeg). – een gecertificeerde chirurg bij het onderzoek aanwezig was. – hij het logboek (met de werktijden) bekijkt.	1
	<i>Opmerking</i> <i>Alleen als het antwoord een juist argument voor het benadrukken van de betrouwbaarheid bevat, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.</i>	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 3

Kern van een juist antwoord is:

- De Britse regering wil door te volgen wat er in de kranten wordt geschreven op de hoogte zijn van onvrede onder de Indiase bevolking / tekenen van een (nieuwe) opstand in de gaten houden. 1
- Dit artikel wordt opgenomen omdat hierin het beleid van het Britse bestuur wordt bekritiseerd / wordt gesuggereerd dat het Britse bestuur geen idee heeft van de toestand in India / wordt aangegeven dat de toestand van veel Indiërs zorgelijk is, 1
- door te schrijven dat (een van de volgende): 1
 - Lord George Hamilton negeert / niet weet dat er in India hongersnood heerst.
 - Indiërs sterven van de honger.
 - Indiërs zuchten onder zware belastingen.
 - het Britse bestuur woede oproept / uitgelachen wordt door de schrijvers.

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de tweede deelvraag een juiste verklaring bevat voor de opname van dit artikel in het rapport, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- Het koloniale gezag prijst de inhoud van de brieven van Kartini omdat ermee kan worden aangetoond dat inlandse bestuurders openstaan voor Europese invloeden / dat het Nederlandse bestuur de toestand in de kolonie verbetert / kansen biedt aan Indonesiërs, 1
- omdat Kartini schrijft dat (een van de volgende): 1
 - haar grootvader zijn huis opstelde voor de Westerse beschaving.
 - haar broers naar de H.B.S. gaan.
 - haar broer in Nederland mag studeren.
 - zijzelf naar een Europese school is gegaan.
- Feministen prijzen de inhoud van de brieven van Kartini omdat zij de ongelijkheid aanklaagt in de opvoeding van jongens en meisjes (onder de inlandse elite), 1
- omdat zij schrijft dat (een van de volgende): 1
 - de adat ervoor zorgt dat meisjes niet naar school mogen.
 - zij maar weinig kan profiteren van de scholingsmogelijkheden.

Opmerkingen

- *Alleen als het antwoord een juiste verklaring bevat voor het prijzen van de inhoud van de brieven door (bij de eerste deelvraag) het Nederlandse gezag en (bij de tweede deelvraag) feministen, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.*
- *Als bij beide deelvragen dezelfde verwijzing naar de bron wordt genoemd, wordt alleen aan de eerste verwijzing 1 scorepunt toegekend.*

14 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De herstelbetalingen (moesten volgens Lloyd George worden aangepast omdat ze te hoog waren voor Duitsland). 1
- Lloyd George vond nog steeds dat Duitsland de aanstichter was van / schuld had aan de oorlog (door te zeggen dat Duitsland moreel verantwoordelijk is om alle kosten te betalen). 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In Niederstetten worden (grond)rechten van burgers geschonden / worden bepaalde groepen burgers vervolgd (wat past bij een totalitaire samenleving). 1
- De nazificering is nog niet volledig omdat de inwoners van Niederstetten de Joodse inwoners niet als minderwaardig beschouwen / terreur tegen tegenstanders afwijzen, 1
- want uit de bron blijkt dat (een van de volgende): 1
 - de inwoners van Niederstetten verontwaardigd zijn over de mishandeling van de Joodse inwoners.
 - een inwoner denkt dat Hitler de mishandeling zou afkeuren.

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de tweede deelvraag een uitleg bevat over de onvolledige nazificering, wordt aan een daarbij passende verwijzing naar de bron 1 scorepunt toegekend.

16 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het ontwerp van de triomfboog past bij het kenmerk nationalisme / militarisme / gebruik van propaganda, omdat door het opnemen van de (1,8 miljoen) namen Hitler de slachtoffers / de gevallen Duitse soldaten uit de Eerste Wereldoorlog eert / door het bouwen van een enorme triomfboog de grootsheid van Duitsland wil laten zien. 2
- Het is tijdens de Tweede Wereldoorlog niet mogelijk de boog te bouwen omdat (een van de volgende): 1
 - (veel) arbeiders worden ingezet in het Duitse leger.
 - er door de oorlog te weinig bouwmaterialen zijn.
 - vanwege bombardementen op Duitse steden bouwactiviteiten gevaarlijk worden.

Opmerking

Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag een combinatie is van een nationaalsocialistisch kenmerk en een daarbij passende verwijzing naar de triomfboog, worden scorepunten toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

17 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De geallieerden dachten dat de Duitse bevolking door het zien van de gruwelijkheden zich schuldig zouden voelen / afschuw zouden voelen, waardoor de Duitse bevolking zich zou afkeren van / afstand zou doen van de nationaalsocialistische ideologie.

18 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Blokzijl geeft de communistische visie weer dat de politie / het gezag te hard/onderdrukkend optreedt tegen arbeiders/stakers / dat rechten van arbeiders/stakers worden geschonden, 1
- door (een van de volgende): 1
 - het politieoptreden tegen stakers terreur te noemen.
 - te beweren dat de stakers in elkaar zijn gebeukt.
 - de politie te vergelijken met de nationaalsocialistische politie in de oorlog.
 - te suggereren dat de directies wraak zouden gaan nemen.
- De politie treedt hard op tegen communistische/socialistische arbeiders vanwege angst voor deze groep door 'de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog'. 1

Opmerkingen

- *Alleen als het antwoord bij de eerste deelvraag een juiste uitleg bevat over de gekleurde visie van Blokzijl, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.*
- *Als bij de tweede deelvraag een verklaring wordt gegeven vanuit het kenmerkend aspect 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen' wordt geen scorepunt toegekend (omdat de stakers zich in 1950 verzetten tegen de autoriteiten vanuit een ideologisch standpunt en niet vanuit de sociaal-culturele veranderingsprocessen vanaf de jaren zestig).*
- *Als het antwoord op de tweede deelvraag alleen een juist kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.*

19 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

1, 5, 4, 2, 6, 3

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

20 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

- Sprenger heeft kritiek op de wet die een einde maakt aan de wettelijke onbekwaamheid (van getrouwde vrouwen) / op het beëindigen van de wettelijke handelingsonbekwaamheid (van getrouwde vrouwen), 1
- omdat Sprenger schrijft dat een man het primaat in het huwelijk heeft / een gehuwde vrouw zich door het huwelijk aan het gezag van haar man onderwerpt. 1

21 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door het organiseren van uitzendingen zoals deze konden kijkers meer kennis opdoen van andere (West-)Europese/EGKS-landen / werd benadrukt dat de landen bij elkaar hoorden, wat bijdroeg aan een gevoel van verbinding / enthousiasme voor de samenwerking. 2
 - Met de uitzending kun je 'de toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren zestig van de 20e eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen' illustreren omdat eruit blijkt dat genoeg mensen een televisie kunnen kopen om de organisatie van zo'n uitzending mogelijk te maken / dat mensen vrije tijd krijgen om naar een televisie-uitzending te kijken. 1
- of
- Met de uitzending kun je 'de verdeling van de wereld in twee ideologische blokken (in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog)' illustreren omdat eruit blijkt de samenwerking alleen West-Europese landen betreft / dat de Oost-Europese landen niet meedoen aan deze quiz. 1
- of
- Met de uitzending kun je 'de ontwikkeling van multiculturele en pluriforme samenlevingen' illustreren omdat door de uitzendingen Europeanen in aanraking kwamen met andere culturen / met andere normen en waarden binnen Europa. 1

Opmerking

Als het antwoord bij de tweede deelvraag alleen een kenmerkend aspect bevat zonder uitleg, wordt geen scorepunt toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Provo wilde het gezag provoceren/uitdagen, maar door de verkiezing in de Amsterdamse gemeenteraad werden ze onderdeel van het gezag waardoor de beweging zichzelf zou moeten provoceren (en werd opgeheven).

of

Provo was opgericht met het doel het gezag te provoceren/uit te dagen, waardoor er in de beweging onenigheid kwam over deelname aan de gemeenteraad (waarna Provo zich ophief).

23 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De DDR had er belang bij had dat Brandt kanselier bleef omdat Brandt eraan bijdroeg dat de (internationale) positie van de DDR / de relatie tussen de DDR en de BRD verbeterde, 1
- dankzij de *Ostpolitik* (of een juiste omschrijving hiervan). 1
- Na de val van het communistische regime / de val van de Berlijnse Muur / de Duitse hereniging werd de *Staatssicherheidsdienst* opgeheven / werden de archieven van de *Staatssicherheidsdienst* openbaar. 1

24 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Kern van het beleid van perestrojka is de economische/politieke hervormingen die worden doorgevoerd in het systeem van de Sovjet-Unie. 1
 - De tekenaar maakt duidelijk dat de politiek van perestrojka zorgt voor vooruitgang (in de Sovjet-Unie en de landen die perestrojka volgen), 1
 - door af te beelden dat het schip met perestrojka (een van de volgende): 1
 - het ijs breekt.
 - wel kan varen.
 - ervoor zorgt dat schepen die perestrojka volgen kunnen varen.
- of
- De tekenaar maakt duidelijk dat het afwijzen van het beleid van perestrojka leidt tot (economische en politieke) problemen, 1
 - met het afbeelden van de vastgevroren schepen van landen die perestrojka afwijzen. 1

Opmerking

Alleen als het antwoord op de tweede deelvraag een juiste uitleg bevat van de ondersteuning van het beleid van perestrojka, wordt 1 scorepunt toegekend aan een daarbij passende verwijzing naar de bron.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

25 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De pers komt voor de eerste huwelijkssluiting tussen mensen van hetzelfde geslacht / het eerste homohuwelijk. 1
- Berichten in buitenlandse kranten dat Nederland als eerste het huwelijk openstelt voor mensen van hetzelfde geslacht dragen bij aan het idee dat andere landen aan Nederland een voorbeeld (zouden) kunnen nemen. 1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Cito gebruikt deze gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 23 mei te accorderen.

Ook na 23 mei kunt u nog tot en met 11 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

bron 1	Ad de Visser, uit de eerste hand, De renaissance (Budel 2006) pag. 243-244.
bron 2	Hans Bontemantel, De regeeringe van Amsterdam, soo in 't civiel als crimineel en militaire (1653-1672) (ed. G.W. Kernkamp). Martinus Nijhoff, Den Haag 1897, pag. 187
bron 3	https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2b/Pocahontas_by_Simon_van_de_Passe.jpg
vraag 6	https://americanrevolutionnc.wordpress.com/women-of-edenton/
bron 4	https://macdougallauction.com/en/catalogue/view?id=14663
vraag 8	H. Burgers, De Garoeda en de Ooievaar: Indonesië Van Kolonie Tot Nationale Staat, Leiden 2010, pag. 70
bron 5	https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/1833-factory-act/source-1/
bron 6	https://www.jstor.org/stable/pdf/saoa.crl.30353513.pdf?refreqid=excelsior%3Ac0310abe7ebd6d9a6d68f954bbb4a2a4&ab_segments=&origin=&initiator=&acceptTC=1
bron 7	https://www.gutenberg.org/cache/epub/35220/pg35220-images.html#JAPARA_25_Mei_1899_I
vraag 14	https://hansard.parliament.uk/Commons/1922-05-31/debates/8670bb32-0940-4cef-98ee-7242f6de5fa6/WhitsuntideRecess(Adjournment)
bron 8	https://www2.bc.edu/john-heineman/Jews.html , geraadpleegd december 2019
bron 9	R, Moorhouse, Hitlers Derde Rijk in 100 voorwerpen, Londen 2018, pag. 111-112
bron 10	https://nha.courant.nu/issue/HD/1950-08-29/edition/0/page/3
bron 11	De tijd: godsdienstig-staatkundig dagblad, 21-04-1956, geraadpleegd via Delpher dd 15 januari 2024
vraag 21	https://leiden.courant.nu/issue/LLC/1958-05-07/edition/0/page/6?query=
bron 12	https://revolution89.de/aufbruch/erste-schritte-zur-revolution/krise-im-ostblock
bron 13	http://retro.nrc.nl/W2/Nieuws/2001/03/31/Vp/extra2.html